

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Mediace - aneb lze řešit spory nově, pomocí hledání konsensu?

Záměrem předkládaného, a dále navazujících článků je přiblížit odborné veřejnosti nově se etablojící právní fenomén v oblasti mimosoudního řešení sporů, kterým je mediace. V oblasti „alternative dispute resolution“ není mediace jediným, výlučným prostředkem k urovnání sporů mimosoudní cestou, založeným na hledání konsensu stran.

I. Úvod

Záměrem předkládaného, a dále navazujících článků je přiblížit odborné veřejnosti nově se etablojící právní fenomén v oblasti mimosoudního řešení sporů, kterým je mediace. V oblasti „alternative dispute resolution“ není mediace jediným, výlučným prostředkem k urovnání sporů mimosoudní cestou, založeným na hledání konsensu stran. Mediace je v oblasti narovnání sporů doplněna zejména o rozhodčí řízení, které je ze strany odborné veřejnosti dobře známo a hojně využíváno jak při vnitrostátním tak mezinárodním řešení majetkových sporů. K nemalé publicitě rozhodčího řízení přispívá svoji dlouholetou profesionální činností také Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. Z ostatních způsobů „alternative dispute resolution“ si dovoluji připomenout např. konciliaci, expertízu, povinné negociace, mimi-tria či med/arb .

Cílem tohoto a dalších článků je poskytnout čtenáři komplexní informaci o řešení sporů mimosoudní cestou pomocí mediace a vzbudit zájem o tento způsob řešení sporů. Z dostupné právní literatury, publikovaných článků na toto téma a jiných pramenů je zřejmé, že mediace si získává stále více příznivců, ať již mezi klienty, kteří ji zvažují uplatnit při řešení svých vzniklých sporů, nebo u široké - právně vzdělané veřejnosti, která se o ni zajímá z principu samého. Věřím, že i tento a ostatní připravované články dané povědomí o mediaci rozšíří, lépe prohloubí.

II. Rozsah zkoumané problematiky

Tento článek bude hledat odpověď na základní, elementární vymezení mediace a jejího postavení v právu. Kladené otázky a na ně hledané odpovědi lze tedy shrnout zejména, nikoli výlučně takto: Co je to mediace? Existuje její právní zakotvení v právním řádu ČR? Kdy je vhodné mediaci použít k narovnání sporu? Další články poté přiblíží osobu mediátora, průběh samotné mediace a její fáze, užití mediace v jednotlivých odvětvích soukromého a veřejného práva a otázku její institucionalizace.

III. Co je to mediace a mediační řízení?

a) Mediace a mediační řízení - definice

Mediaci (resp. smírčí řízení) lze definovat jako aktivní hledání řešení vzniklého sporu za pomoci třetí, nezávislé osoby - mediátora, který sporné strany vede k nalezení oboustranně přijatelného kompromisu. Cílem mediace je tedy nalezení shody (řešení), které strany nejsou bez pomoci třetí, nezávislé osoby - mediátora - schopny nalézt. Mediace není civilním právem, ať již hmotným či procesním definována. Jedinou definicí, kterou právní řád ČR nabízí, je obsažena v §2 odst. 2 zákona č. [257/2000](#) Sb., o probační a mediační službě. V uvedeném je mediace vymezena takto: „Mediací se

pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného“. Z daného ovšem vyplývá, že takto je mediaci vymezena pouze pro oblast práva trestního; nikoli práva soukromého (civilního).

Mediační řízení je poté flexibilní, neveřejný a důvěrný proces, při kterém strany (event. jejich právní zástupci) a mediátor, za pomoci strukturovaného jednání, jehož pravidla si svobodně určí, hledají shodu (řešení). Nalezené řešení je poté inkorporováno do dokumentu (např. smlouvy o narovnání, zápisu z jednání či notářského zápisu, aj.) určité právní síly a vynutitelnosti, který si strany určí.

Vzhledem k tomu, že mediaci svým vymezením nápadně připomíná modifikaci rozhodčího řízení či konciliaci, je nutné vymezit mediaci také ve vztahu k těmto alternativám řešení sporů. Dříve ovšem, než tak učiním, nabízím posouzení (srovnání) mediaci také obecně, ve vztahu ke spornému - soudnímu - řízení.

b) Mediaci a sporné řízení

V návaznosti na shora uvedené je vhodné krátce připomenout, čím se mediaci liší od klasického soudního řízení. Základní rozdílové elementy jsou zejména tyto:

- (i) soudní řízení je založeno zejména na hledání právního řešení sporu podle práva aplikovaného na věcný stav, který je stranami prezentován, zatímco mediaci pracuje dále s motivy a zájmy stran, které vedly strany k dnes spornému jednání;
- (ii) soudní řízení probíhá dle principů konfrontace (důkazů, argumentů, výkladů práva apod.), kdežto mediaci pracuje s principy kooperace;
- (iii) role soudce je v případě soudního řízení neměnná, kdy tento rozhoduje definitivně o nároku stran, kdežto role mediátora je opačná, kdy ten působí jako moderátor a poradce v daném sporu;
- (iv) výsledkem soudního řízení je pravomocný rozsudek (většinou úspěch jedné strany ve věci), přičemž v mediaci je jím shoda stran na nalezeném řešení;
- (v) z hlediska perspektivy je poté mediaci orientována na budoucnost, zatímco soudní řízení pracuje s okolnostmi již nastalými a na základě nich soudce činí své rozhodnutí.

c) Mediaci a arbitráž

Oproti arbitráži lze mediaci vymezit tím způsobem, že:

- (i) mediátor nenalézá řešení po právu jako rozhodce, který tak činí pomocí rozhodného práva a procesních předpisů, které si strany zvolí (např. rozhodčí řády), ale na principech tzv. rozumného kompromisu orientovaného na budoucnost (s výjimkou rozhodování rozhodců podle zásad spravedlnosti);
- (ii) obecně platí, že řešení, které je výsledkem činnosti mediátora není závazné inter partes ve stejné míře, jako pravomocný rozhodčí nález;
- (iii) nalezené řešení mediátora nepůsobí překážku věci rozhodnuté res iudicata jako pravomocný rozhodčí nález (překážka řízení);
- (iv) úloha mediátora a rozhodce je vzhledem ke své povaze diametrálně odlišná;
- (v) z procesního hlediska je mediační řízení oproti rozhodčímu řízení méně formální, a to jak pro mediátora tak i sporné strany;
- (vi) účelem obou porovnávaných řízení je hledání jiného výsledku, kdy k rozhodčímu řízení strany přistupují zejména v případě, pokud hledají definitivní vyřešení sporu a neuvažují o další spolupráci v projednávané věci, a naopak mediaci volí jako „předstupeň“ rozhodčího řízení (v některých

případech i obligatorně), jejíž cílem je pokus o nalezení dohody na místo definitivního řešení, tedy dle zásady „Kooperation statt Konfrontation“ .

d) Mediace a kociliace

Odlišení kociliace a mediace je velmi obtížné, neboť tato dvě řešení sporů jsou mnohdy vnímána jako identická. Tento názor je zastáván zejména v odborné právní literatuře USA . Nicméně k rozdílu lze uvést, že konciliátor bývá zpravidla „aktivní mediátor“ . Jinými slovy lze konstatovat, že kociliátor působí na nalezení uspokojivého řešení aktivněji než mediátor, a to i za použití právní argumentace. Rozdíl v obou posuzovaných způsobech řešení sporů lze tedy shledat zejména v roli a přístupu mediátora či konciliátora.

IV. Existuje právní úprava mediace v právním řádu ČR?

K dané problematice se již v minulosti vyjádřil prof. F. Zoulík v Bulletinu advokacie 8/2001 . Uvedenou otázku si dovoluji posoudit nejprve z pohledu de lege lata. Při bližším posouzení platných právních předpisů je nutné konstatovat, shodně se závěry prof. F. Zoulíka, že v právním řádu ČR neexistují překážky, které by bránily rozvoji mediace. Na druhou stranu je nutné uvést, že mediace není právním řádem legálně vymezena. Danou situaci je možné vnímat jednak pozitivně, tedy že nejsou ze strany zákonodárce kladeny omezení či jiné regulativy pro její výkon, nebo negativně. Negativní hledisko je nutné vidět ve skutečnosti, že absence legislativní úpravy mediace v právním řádu nepřispívá k její publicitě, dále není upraveno postavení mediátora a není ex lege vymezeno, jakou povahu má dohoda o mediaci. S „legislativní mezerou“ v této právní oblasti v civilním právu nejsou spokojeni ani členové Asociace mediátorů ČR, kteří také usilují o právní zakotvení své činnosti v o.s.ř. nebo speciálním zákonu. O této aktivitě ostatně již ePravo.cz dříve informovalo na svém webu. Součástí práva trestního se mediace již stala v důsledku přijetí zákona č. [257/2000](#) Sb., o probační a mediační službě.

Za stávající situace tedy nebrání stranám, aby z procesního hlediska shodně navrhli v souladu s ust. §110 o.s.ř. přerušeni soudního jednání po dobu probíhající mediace. Dojde-li poté k dosažení dohody - úspěšnému ukončení mediace, lze žalobu vzít zpět právním úkonem žalobce podle ust. §96 o.s.ř. .

Při úvahách de lege ferenda je vhodné vycházet ze shora označeného negativního pohledu zákonodárce, kdy se jeví jako žádoucí upravit postavení mediátora, zej. legislativního rámce pro výkon jeho činnosti. S tím souvisí otázka, zda je možné vykonávat činnost mediátora jako svobodné povolání či jinou činnost. K zvažení se také nabízí otázka, zda mohou strany sjednat k mediaci určitou právní osobu (spolek, občanské sdružení apod.), jak tomu je např. u rozhodčího řízení sjednáním rozhodčí doložky ve prospěch rozhodčího soudu a jeho rozhodců. Tato otázka iniciuje problém institucionalizace mediačního řízení, který je rovněž nutné zařadit do okruhu otázek de lege ferenda. Samostatnou kapitolu poté tvoří právní režim dohody o mediaci, který si zaslouží také náležitou pozornost.

Prof. F. Zoulík k této otázce uvádí, že dohoda o mediaci by mohla být upravena jako inominátní kontrakt podle §51 ObčZ. Problém takové úpravy lze ovšem vidět v tom, že dohoda o mediaci překračuje hmotné právo a její povaha je z velké míry v rovině procesní (resp. organizační). Z tohoto důvodu by úprava smlouvy o mediaci v právním řádu byla žádoucí.

V. Kdy je vhodné mediaci použít?

Předně je nutné zodpovědět otázku, zda se musí strany mediačnímu řízení podrobit ex lege. Užití

mediace v civilním právu není ex lege obligatorně předepsáno. Povinnost stran podrobit se mediaci tedy může plynout pouze ex contractu, kdy dojde dohodou stran k vzniku vzájemné povinnosti předložit svůj spor mediátorovi. Jak z uvedeného vyplývá, mediace tedy bude mezi stranami realizována pouze za předpokladu, že strany projeví svoji vůli k jejímu uskutečnění.

Ohledně vzniku a vývoje sporu lze uvést, že mediace a na ní navazující mediační řízení je vhodné stranám doporučit zejména v té fázi sporu, kdy ještě existuje vůle a možnost stran nalézt kompromisní řešení; tedy zpravidla do chvíle, než bude podán návrh na zahájení řízení před příslušným soudem. Nicméně shora bylo uvedeno, že vzniku a průběhu mediace také nebrání již zahájené řízení. Proto lze také snahu stran, nalézt kompromisní řešení prostředky mediace v již zahájeném řízení, podporovat a doporučit.

Z věcného hlediska je poté užití mediace doporučeno zejména v případě, kdy vedle sporu o právo existují mezi stranami také spory v rovině osobní, věcné apod. Zatímco soudní řízení nalézá řešení podle pozitivního práva, a jeho prostředky k rozhodování podle zásad spravedlnosti jsou omezeny (např. moderační právo soudu při náhradě škody či smluvní pokuty), mediace nabízí přístup opačný.

Vedle uplatnění Mediace pro řešení sporů v oblasti rodinného, obchodního, občanského, vnitro - či mezifiremního práva, považuji za přínosné rozšířit tuto oblast i o právní vztahy a konflikty vznikající u dodávek tzv. velkých investičních celků. Při realizaci těchto zakázek působí vzájemně mnoho firem, které se podílejí zpravidla v časové návaznosti na jejich řádném a včasném uskutečnění. Pokud dojde mezi těmito firmami navzájem nebo mezi zadavatelem a jeho dodavatelem či subdodavatelem ke konfliktu, je nutné jej okamžitě, efektivně a nenákladně řešit. Pokud by tomu tak nebylo, došlo by k nepřijatelnému zdržení projektu a sankcím ze strany investora. Proto je řešení takto vzniklých sporů soudem, vzhledem k jejich zdlouhavosti, vyloučeno. Právě mediace je pro svoji povahu a vlastnosti ideální variantou pro řešení takových konfliktů.

VI. Závěr

Jak bylo výše uvedeno, na tento článek si dovoluji navázat dalšími příspěvky, které mediaci více přiblíží. V příštím článku se budu věnovat osobě mediátora a průběhu rozhodčího řízení - jeho dílčími fázím.

Mgr. Petr J. Syrovátko, LL.M.
Brzobohatý Brož & Honsa, v.o.s.

© EPRAVO.CZ - Sbírnka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Zákon Lugového: jak Rusko přepisuje pravidla mezinárodních arbitráží](#)
- [Novelizace nařízení EU o odlesňování \(EUDR\)](#)
- [Prekluze důvodu neplatnosti VH](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)

- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)
- [Proč dnes více než polovina M&A transakcí ve střední Evropě nekončí podpisem](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)